

Проф. др Бранислав Симоновић,
Правни факултет, Универзитета у Крагујевцу
(simonov99@gmail.com)

Проф. др Зоран Ђурђевић
Криминалистичко – полицијска академија, Београд

Проф. др Снежана Соковић
Правни факултет, Универзитета у Крагујевцу

ТЕСТ ИНТЕГРИТЕТА КАО МЕРА СУЗБИЈАЊА КОРУПЦИЈЕ У ПОЛИЦИЈИ

УВОД

Најновијим Законом о полицији¹ у наш правни систем уведено је неколико нових антикорупционих мера које допуњују постојећи репертоар метода Сектора унутрашње контроле полиције (СУК-а) у сузбијању и превенцији корупције у полицији. Закон у члану 230. прописује да Сектор унутрашње контроле у циљу превенције корупције примењује тест интегритета, спроводи анализу ризика од корупције и врши проверу промене имовног стања. Све три нове мере веома су значајне и ако се буду примењивале правилно и у складу са потребама праксе требало би значајно да унапреде антикорупционе капацитете наше полиције.

Корупција представља негацију професије. Снага професионалног интегритета представља меру за отпорност на корупцију. У анализи корупције у полицији треба

¹, „Службени гласник РС“ бр. 6/2016.

користити формулу Хауарда Витона: $K = P - LEN/PI$.² Од личног, односно професионалног интегритета зависе одлуке у приликама погодним за корупцију. Лични интегритет, моралне вредности, честитост, способност достојанственог, доследног понашања је основа на којој се гради професионални интегритет, тачније доследност у поштовању закона, етичких и професионалних стандарда у вршењу професионалних послова. Степен заштите основних права и слобода грађана директно је повезан са степеном изграђености интегритета полицијске професије.

Тестовима интегритета проверава се професионална и етичка (не)исквареност појединаца која се манифестује у понашању (професионалном или непрофесионалном) у току спровођења теста. Тестирањем се проверава интегритет полицијског службеника на начин што се он доводи у ситуацију професионалног искушења које је у склопу његових професионалних дужности.

Када се говори о интегритету појединца, тј., персоналном интегритету (нпр., интегритету полицијског службеника), значајно је указати да он има различите нивое. Треба разликовати интегритет који чине суштинске особине личности од интегритета који се испољава у понашању.

У првој ситуацији интегритет се везује за *карактеристике личности*; за усвојени систем моралних вредности; систем изнутра усвојених и прихваћених моралних норми; за карактеристике личности као њене суштине. Има пуно људи који по суштини свога бића нису корумпирани, нису склони корупцији. У оквиру свог персоналног и социјалног развоја они су се изградили у личност која је резистентна на искушења корупције. За њих се може рећи да су личности од интегритета по суштини свога бића. Код њих не постоји борба мотива у вези са корупцијом. Они поседују суштински интегритет личности који се изграђује домаћим васпитањем, животном филозофијом, усвајањем етичких кодекса (нпр., кодекса полицијске етике), итд. Потребно је непоменути, али не као мање важно, да овај облик интегритета може да буде „кварљива роба“ и због тога су важне системске антикорупционе мере у друштву и постојање истинске политичке воље неприхватања и санкционисања корупције.

²К – Корупција, П – Прилике за корупцију, ЛЕН – Личне етичке норме, ПИ – Професионални интегритет. Хауард Витон, наведено према: Тамара Томашевић, *Етика и интегритет у јвном сектору* (Приручник за извођење обуке), Агенција за борбу против корупције, 2015, стр. 20.

У другом случају појам интегритета се везује (само) за *понашање*. Интегритет се не везује за суштину бића, већ за појаву, за манифестацију, за поступање, за делање. За оног ко се понаша у складу са прописима, усвојеним стандардима, нормама, моралом, каже се да се понаша у складу са интегритетом. Не зна се шта иза тога стоји. Иза тога може да стоји „само“ страх од откривања, страх од казне, страх да у конкретном случају није реална понуда мита, већ само тест интегритета. Овај облик интегритета се подупире антикорупционом организацијом, унутрашњом контролом, високом вероватноћом откривања корумпираних, сигурним губитком посла и извесношћу казне након извршења кривичног дела.

Према томе, тест интегритета као антикорупциона метода није усмерен на суштину, већ на појавност, на понашање тестираног. Утврђује се да ли се тестирани државни службеник у ситуацији искушења у које је доведен, а да он то не зна, понаша у складу са професионалном етиком или не.

Ова дистинкција је битна, јер уређеност система, добра организација, антикорупциона политика, може да умањи искушења, да прореди повољне прилике, да отклони моралне дилеме, умањи борбу мотива, смањи провокацију и увлачење у корупцију (пре свега) ове (друге) групе људи (која није бројчано занемарљива). Сазнање да се у државном органу примењује тест интегритета може да представља брану за оне који нису *истински* усвојили професионалне норме, већ на њихово понашање утиче пре свега страх од откривања.

Поред интегритета појединца (персоналног интегритета) постоји и организациони интегритет. Он се може посматрати на нивоу државе и на нивоу правног лица. Изграђује се стратешким антикорупционим мерама, формирањем система, унутрашњом контролом, организацијом друштва, које није толерантно у односу на корупцију и особе које узимају учешће у њој. На нивоу правног лица, организациони интегритет се изграђује стратешким антикорупционим програмима и мерама (анализом ризика од корупције, имплементацијом планова интегритета, унутрашњом организацијом, политиком запошљавања и напредовања, ефикасном унутрашњом и спољном антикорупционом контролом, итд.).³

³О овоме више: Симоновић, Бранислав, Планови интегритета као вид антикорупционе стратегије и изазови имплементације у Србији = Plans of integrity as form of anticorruption strategy and the challenges of the implementation in Serbia. У: Ђорђевић Славко (ур.). *Усклађивање правног система Србије са стандардима*

Према томе, тестови интегритета су само једна од мера (и то побочна) у систему целовите антикорупционе политике.

ТЕСТОВИ ИНТЕГРИТЕТА У ЛИТЕРАТУРИ И У ПРАКСИ

Тестови интегритета почели су да се примењују најпре у САД, Великој Британији, Аустралији. Потом је њихова примена започела и у појединим државама Европе и осталим деловима света. Метода још није нашла своје место у антикорупционој пракси свих држава, мада се њена употреба шири.⁴

Врсте тестова интегритета

Тестови интегритета највише се у свету примењују у оквиру контроле корупције у полицији, али се срећу, у мањој мери, и као антикорупциона мера у превенцији и сузбијању корупције у другим државним органима (нпр., у царини, тужилаштву, итд.).

Тестови интегритета се примењују не само као антикорупциона мера, веће се њима *проверавају и друге професионалне карактеристике полицајаца, етичке норме, предрасуде према одређеним националним и мањинским групама, итд.* На пример, да би се утврдила агресивност полицајаца и склоност ка насилничком понашању у конфликтним ситуацијама, службеник унутрашње контроле глуми криминалца који се опире при хапшењу вређајући при том полицијске службенике. Ради провере љубазности или предусретљивости полицајаца на туристичким дестинацијама, службеник унутрашње контроле игра улогу туристе који се обраћа полицајцу за помоћ. „Прикривени полицајац“ се као припадник мањинске групе обраћа полицајцу са неким захтевом или молбом. На основу добијених резултата тестирања уочавају се проблеми и стављају се акценти на поједина питања при едукацији или припремама за рад.⁵

Европске уније. Књ. 2. Крагујевац: Правни факултет, Институт за правне и друштвене науке, 2014, стр.[157]-173.

⁴О примени тестова интегритета и других проактивних метода у оквиру антикорупционих стратегија видети шире: Бранислав Симоновић, Сузбијање корупције у полицији и осталим државним органима, Ревивија за криминологију и кривично право, Год. 47, бр.3. (2009), стр. 197 – 219.

⁵Борба против корупције :основни појмови (Приручник за обуку), Савет Европе, мај 2015., стр. 77, доступно на https://www.coe.int/t/dghl/cooperation/economiccrime/corruption/Publications/AC%20Basic%20Concepts%20Manual/AC%20Manual_SRB_Final_2015.pdf.aspx (10. 8. 2016)

Значајна је подела тестова интегритета на *циљано усмерене тестове* и *тестове на случајно одабраном узорку*. Први су *циљано усмерени* ка лицима за која постоје индиције да су склона корупцији (анонимне пријаве, оперативне информације, јавна поговарања, итд). На основу анализе оперативних података о коруптивној склоности тих службеника, они се уводе у њима блиске сценарије који представљају искушење за њихов професионални интегритет. У литератури се наводи да се овај облик тестова провере интегритета чешће примењује у пракси.

Друга врста тестова интегритета заснива се на случајном узорку и примењују се систематски у покушају да се њима обухвати (тестира) одређени број (процент) запослених у полицији (државним органима). На пример, постави се стратешки циљ да се у оквиру одређене линије рада, поједине полицијске управе у току текуће/наредне године тестира одређени број (или процент) полицијских службеника по принципу случајног узорка (не постоји оперативна информација да тестирани државни службеници узимају мито). Тестови интегритета засновани на случајном узорку сматрају се ефикаснијим средством са аспекта одвраћања и превентивног приступа антикорупционој политици. Широко се примењују у САД и Великој Британији, и то пре свега у полицијским станицама и јединицама у којима је корупција запослених изражен проблем.⁶

Органи који спроводе тестове интегритета

Тестове интегритета, по правилу, спроводе посебно специјализоване полицијске јединице. Најчешће се формирају у оквиру службе унутрашње полицијске контроле. У неким државама се систематизује радно место службеника задужених за контролу интегритета (IntegrityControlOfficers – ICO). Јединице имају задатке да врше анализу ризика од корупције, установљавају делове полицијских (државних) органа који су највише подложни корупцији, проверавају интегритет запослених полицајаца, истражују сумњиве случајеве или индиције које указују на корупцију. Све информације о могућој корупцији унутар полицијских (државних) органа су релевантне. Озбиљно се узимају у разматрања јавна поговарања и наводи криминалаца.

Службеници унутрашње контроле (или њеног специјализованог дела) имају задатке да сачине и спроведу тестове интегритета прикладне реалним радним условима у

⁶ Tim Prenzler, *Police Corruption: Preventing Misconducts and Maintaining Integrity*, CRC Press, 2009. стр.136-137.

које се уводе полицајци (или други државни чиновници), како би се проверио њихов професионални интегритет, поштење и професионализам у ситуацијама које представљају искушење за професију.⁷ То подразумева претходно прикупљање података из праксе и познавање ситуација које су типичне за давање и примање мита у датом органу. На основу прикупљених података, осмишљавају се коруптивни сценарији засновани на познатим чињеницама у које се уводе државни службеници.

Тактика и техника спровођења тестова интегритета

Да би тестови интегритета могли успешно да се спроводе у пракси, неопходно је извршити читав низ тактичких и техничких припрема. Сценарио за тестове интегритета заснива се на процени ризика од корупције, упознавању реалних ситуација у којима се она одвија у појединим полицијским службама (државним органима) који се подвргавају тестирању. Када се планира циљани тест, потребно је прикупити што више података о осумњиченом лицу и његовим „коруптивним навикама“. Тестови интегритета треба да одговарају реалним животним ситуацијама у којима се налази тестирани службеник. На пример, службеник из унутрашње контроле у улози нарко дилера или адвоката нуди новац полицијском службенику који се тестира. Веома битна фаза је планирање спровођења теста интегритета и предузимање мера за спречавање цурења информација. Сви службеници који спроводе радњу морају да прођу неопходну обуку. Њихов интегритет треба да буде неспоран и периодично тестиран (полиграфска тестирања, тестови интегритета, процена ризика, животни стил, промена имовног стања).

Поступак спровођења теста снима се видео-тонски. Поједини аутори препоручују и присуство сведока приликом спровођења теста, мада то по нашем мишљењу најчешће неће бити могуће јер ће деконспирисати радњу. Приликом предаје видео метеријала тужиоцу и суду на снимку се врше неопходне корекције како би се прикрио идентитет овлашћеног лица које спроводи радњу. Потребно је имати легендирана документа за потребе спровођења теста, евентуално возила која неће бити препознатљива као службена (са пратећом легендираном документацијом), итд.⁸

⁷ Richard, Ward, Robert McCormack, *Managing Police Corruption: International Perspectives*, Chichago, 1987. стр. 34. (О слабостима ових јединица видети стр. 21-22)

⁸ Видети и: *Борба против корупције : основни појмови (Приручник за обуку)*, Савет Европе, мај 2015., стр., 78-79; Роберт Шуми, Ладо Лаличић, *Анализа ризика о могућностима и стварним размерама корупције у полицији у Србији*, заједнички пројекат Европске уније и Савета Европе „Јачање капацитета полиције и правосуђа у борби против корупције у Србији“ (PACS) / - Београд : Савет Европе, Канцеларија у Београду,

Циљеви теста интегритета

У литератури се наводе следећи основни циљеви примене тестова интегритета:

- идентификовање државних службеника или служби, односно агенција склоних коруптивној пракси;
- прикупљање доказа за тужилаштво;
- стварање уверења да је повећан ризик од откривања корупције, чиме се они који су склони корупцији одвраћају од ње;
- подстицање државних службеника да испуне своју обавезу да пријаве понуде мита (будући да свака таква понуда може заправо бити тест интегритета);
- идентификовање државних службеника који су честити и поуздани, тј. оних који заслужују да буду унапређени;
- идентификовање потреба државних службеника за обуком, то јест идентификовање образаца злоупотреба које могу бити последица несхватања етичких изазова;
- слање поруке јавности да је власт чврсто решена да гони корупцију.⁹

Дилеме у вези са применом тестова интегритета

Примена тестова интегритета у превенцији корупције у полицији и државним органима отвара и бројна етичка и правна питања. Поставља се морална дилема о праву државе да легализује обмањивање и навођење на непрофесионално понашање и корупцију својих службеника увођењем тестова интегритета у законе и праксу. Отварају се питања угрожавања приватности, обмањивања и провокације које свако тестирање у себи садржи у мањем или већем степену.

Критичари примене теста интегритета у превенцији корупције истичу да се овом методом фокус ставља на утврђивање склоности ка корупцији „коруптабилности“, уместо на реалне случајеве корупције који се дешавају унутар државног органа. Усмереност на потенцијална кривична дела уместо на постојећа (већ извршена) доводи до нефер

2014, стр. 24; Александар Милошевић, *Тест интегритета - нови превентивни институт у сузбијању корупције*, Презентација са „округлог стола“ у организацији Криминалистичко – полицијске академије и Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Суботица, март, 2016.

⁹*Борба против корупције : основни појмови, Приручник за обуку*, Савет Европе, мај 2015. стр., 78-79; *The United Nations Handbook on Practical Anti-corruption Measures for Prosecutors and Investigators* (Приручник УН о практичним мерама које тужиоци и истражитељи могу предузети у борби против корупције) (2004), стр. 91–7, доступно на <http://www.unodc.org>.

поступања и довођења тестираног у неоправдано искушење.¹⁰ Осим тога, тестови интегритета не делују на систем, на лошу организацију која доприноси корупцији, не делују на системске факторе корупције, већ на појединца, који, па и ако је искварен, ипак је „производ“ система који га потом „стигматизује“ уколико падне на тесту.

Наводе се и слабости примене ове методе које се састоје у тешкоћама креирања реалних професионалних ситуација. Осумњичени често могу да уоче опасност, тј., да наслуте да се у конкретној ситуацији тестирају. Отварају се и правни проблеми везани за нуђење новца у оквиру теста интегритета (кривично дело давање мита), тако да се сматра да треба правно уредити могућност примене ове мере у оквиру дефинисаних ситуација у спровођењу антикорупционих стратегија.¹¹ Указује се да неуспешна примена теста интегритета код државних службеника који су стварно корумпирани, али опрезни и лукави и могу да наслуте опасност, може условити да им пролаз на тесту пружи легитимацију неискварености коју не заслужују. Тиме ће им се дати додатни допринос у усавршавању техника изнуђивања мита и беспризорности.

Имајући у виду све дилеме, сматра се да провере честитости треба осмислити и спроводити веома пажљиво. Од суштинског је значаја да искушење на које се службеник ставља не буде тако велико да би му подлегла и поштена особа.¹² Пролаз на једном тесту интегритета, не значи да у односу на исто лице неће бити примењен тест интегритета поново.

Ефикасност теста интегритета

Искуство у примени тестова интегритета указује на њихове позитивне стране у превенцији корупције у полицији и другим државним органима. Метода се сматра за изузетно делотворно и исплативо средство одвраћања од корупције. Увођење ових провера довело је до тога да полицајци чешће пријављују покушаје подмићивања јер не знају да су били изложени реалној животној ситуацији или тесту интегритета.¹³

¹⁰ Tim Prenzler, *Police Corruption: Preventing Misconducts and Maintaining Integrity*, CRC Press, 2009. стр. 139.

¹¹ Видети шире: Tim Prenzler, *Police Corruption: Preventing Misconducts and Maintaining Integrity*, CRC Press, 2009. стр. 140; Tim Prenzler, Carol Ronken, *Police Integrity Testing in Australia*, Criminology and Criminal Justice, 2001, vol 1(3), p. 319-342.

¹² *Најуспешнији поступци за борбу против корупције*, ОЕБС, Нови Сад, 2004, стр. 151.

¹³ *Најуспешнији поступци за борбу против корупције*, ОЕБС, Нови Сад, 2004, стр. 150; *The United Nations Handbook on Practical Anti-corruption Measures for Prosecutors and Investigators* (Приручник УН о практичним мерама које тужиоци и истражитељи могу предузети у борби против корупције) (2004), стр. 91–7, доступно на <http://www.unodc.org>.; *Борба против корупције : основни појмови* (Приручник за обуку), Савет Европе, мај 2015. стр., 78-79.

Нека истраживања о ефикасности тестова интегритета указују следеће: полицајци чешће пријављују ако им неко нуди мито него раније, јер не знају да ли је то реална ситуација или је тест интегритета; око 20% полицајаца на основу претходно изнетих сумњи пали су на тесту, против њих су спроведени поступци и избачени су из службе; само 1% полицајаца који су били подвргнути насумичном тестирању пао је на тесту интегритета.¹⁴

Када треба применити тест интегритета

У литератури се наводи да су ове технике оправдане у ситуацијама када у односу на поједина лица постоји сумња да су корумпирана, а да класичним методама није могуће доказати корупцију или када постоји вероватноћа да ће примена конвенционалних метода да упозори осумњиченог услед чега ће се привремено примирити или применити још перфидније методе. У прилог примене теста интегритета, наводи се аргумент да се поштени полицајци (државни службеници) немају чега плашити јер он само потврђује њихову исправност.¹⁵

Примери примене тестова интегритета у пракси

Постоје разни тестови интегритета којима се проверава поштење полицајаца. Аустралијски криминолог *Тим Прензлер* (Tim Prenzler) наводи бројне облике тестова интегритета у којима се, у оквиру реалних професионалних ситуација, полицајци проверавају на начин да им колега из јединице за унутрашњу полицијску контролу или из специјалних јединица за сузбијање корупције, понуди мито, нпр., играјући улогу уличног препродавца дроге, прекршиоца саобраћајних прописа, и слично.¹⁶ Полицајци из јединице за унутрашњу контролу праве прекршаје у саобраћају (као возачи и као пешаци) и када их заустави полицајац покушавају да се нагоде нудећи мито. Полицајци у улози адвоката покушавају да се нагоде са судијама или тужиоцима нудећи мито у циљу повољнијег третмана клијента. Провере се пажљиво мотре и снимају уз помоћ аудио и видео уређаја.

¹⁴Роберт Шуми, Ладо Лаличић, *Opus citatum*, стр. 25.

¹⁵ Tim Prenzler, *Opus citatum*, стр.139.

¹⁶ *Ibidem*, стр. 136-137.

Искуства са тестовима интегритета у полицији Њујорка

У Њујорку су „грађани“ давали полицајцима новчанике које су „наводно нашли“ у којима су поред новца биле и адресе власника. Пратиле су се активности које су полицајци предузимали са тим новчаницима (покушавали су да их врате власницима или задржавали за себе).¹⁷ Сузбијајући корупцију у сопственим редовима полиција Њујорка континуирано примењује тестове интегритета који се темеље на провери широког узорка полицајаца одабраних случајном селекцијом. На пример, у периоду 1995 – 1996 (прва половина године), спроведено је 826 тестова заснованих на случајно одабраном узорку, од чега је процесуирано 240 полицајаца. У циљу имплементације ове методе, у оквиру система унутрашње контроле у полицији, уведено је радно место официра за проверу интегритета (IntegrityControlOfficers – ICO). Ради унапређења антикорупционих стратегија формирана је и Комисија за сузбијање корупције у полицији (CommissiontoCombatPolice Corruption), независно тело, са читавим низом активности и програма.¹⁸ На основу извештаја Комисије за сузбијање корупције у полицији, дошло се до закључка да примена тестова интегритета има одвраћајући ефекат и даје допринос у унапређењу професионалног интегритета код полицајаца.¹⁹

Ставови српских полицајаца о тесту интегритета

Првопотписани аутор овог рада је уједном компаративном истраживању на тему реактивних и проактивних метода у контроли корупције у полицији које је обухватило Србију, Аустрију и Казакхстан, у периоду фебруар-март 2013., извршио анкетирање 50 полицијских службеника из Србије. Једна група питања тичала се и процене ефикасности теста интегритета. Анкетирани полицијски службеници циљани тест интегритета оценили су као ефикасну меру у контроли корупције – средња оцена је $M=3,37$. (Опсег оцењивања је био 1-5). Чак је 44% интервјуисаних полицајаца из Србије је оценило ову меру са највишим оценама 4 и 5. Интересантно је поменути да су аустријски полицајци ефикасност ове мере оценили изузетно високом оценом ($M= 4,28!$). Разлог је вероватно у томе што је у време спровођења истраживања било неколико корупционашких афера које су потресле полицију те земље, а метода се још није примењивала. Полицијски службеници из Србије

¹⁷ Richard, Ward, Robert McCormack, *Opus citatum*, стр. 24.

¹⁸ На овој адреси је могуће видети више о активностима као и преузети годишњи извештај о раду: <http://www.nyc.gov/html/ccpc/html/home/home.shtml>, aspx (28. 12 2009).

¹⁹<http://web.jjay.cuny.edu/~nbenton/crju709/conf/kimmelman/eval.html>. aspx (28. 12 2009).

оценили су и изнад просечног оценом ефикасност теста интегритета који се спроводи и на случајном узорку (M= 3,53).

У једном интервјуу који је спроведен са руководиоцима Службе унутрашње контроле у Србији, заступљено је мишљење да би тестови интегритета могли да буду од користи у контроли корупције, али да у том моменту (спровођења интервјуа) не постоје законски услови за њихову примену. Интервјуисани су нагласили да је неопходан читав низ заштитних механизма као гаранција да тестови неће бити злоупотребљени, ради остварења личне користи или ради стигматизације политичких противника.²⁰

ТЕСТ ИНТЕГРИТЕТА У ЗАКОНУ О ПОЛИЦИЈИ СРБИЈЕ И МОГУЋИ ПРАВЦИ ЗАКОНСКОГ ЗАОКРУЖИВАЊА ИНСТИТУТА

Најновији Закон о полицији Србије²¹, у члану 230 у оквиру поднасловa који носи назив „превентивне активности“ нормирао је примену теста интегритета. Закон овлашћује Сектор унутрашње контроле да у циљу превенције корупције примењује тест интегритета, спроводи анализу ризика од корупције и врши проверу промене имовног стања. Као инструмент у сузбијању корупције Закон у ставу 4, члана 230, под тестом интегритета подразумева симулирање реалне ситуације идентичне радним активностима тестираног, коју је тестирани дужан да решава, како би се увидела реакција и поступање тестираног службеника у конкретној ситуацији, без обавезе претходног обавештавања организационе јединице у којој је запослен тестирани.²² Закон предвиђа да облике и начин примене теста интегритета (и других мера поменутих у члану 230.) прописује министар, што значи, да би се ова норма операционализовала у пракси неопходно је донети и пратеће подзаконске акте.

Према томе, наведена норма није тренутно, у моменту писања овог рада, (август 2016.) примењива. Да би тест интегритета могао да се спроводи у полицијској пракси Србије неопходно је донети Правилник о примени теста интегритета, сачинити процедуре за спровођење теста интегритета, спровести обуку запослених у Служби унутрашње

²⁰Роберт Шуми, Ладо Лаличић, *Opus citatum*, стр. 16., 24.

²¹„Службени гласник РС“, бр. 6/2016.

²²Чини се да цитирана законска одредба није стилски најкоректније урађена што би требало имати увиду при наредним изменама Закона.

контроле Србије за спровођење теста, набавити техничку опрему и материјална средства која су потребна за реализацију теста и припрему добијених резултата за тужиоца и суд.²³

ПРАВНА ПРИРОДА ТЕСТА ИНТЕГРИТЕТА И ОДНОС СА ПОСЕБНОМ ДОКАЗНОМ РАДЊОМ СИМУЛОВАНОГ ПРИМАЊА И ДАВАЊА МИТА

С обзиром да су тестови интегритета прописани Законом о полицији, а не и Закоником о кривичном поступку, пад на тесту интегритета не може да буде доказ на основу кога се може покренути кривични поступак. Тест интегритета нема карактер доказне радње у смислу Законика о кривичном поступку. Он је у суштини само оперативна полицијска радња. Негативни резултат тестирања интегритета представља само основ за покретање дисциплинског поступка против полицијског службеника и може у оквиру дисциплинског поступка да буде презентираан на дисциплинском суду као тешка повреда службене дужности.

Закон о полицији у члану 207 прописује тешке повреде службене дужности и у тачки 24 нормира, као једну од њих, и негативан резултат теста интегритета. Сходно томе, у најтежем случају по окривљеног полицијског службеника, пад на тесту интегритета може да доведе до престанка радног односа или до неких блажих радно правних санкција прописаних чланом 209 Закона о полицији.

На другој страни, наш правни систем предвиђа у Законнику о кривичном поступку у члану 174. посебну доказну радњу симуловани послови која се огледа, под један, у симулованој куповини, продаји или пружању пословних услуга и под два, симулованом давању и примању мита.

Садржински посматрано, са аспекта криминалистичке тактике и технике, не постоји битна разлика између теста интегритета и симулованих послова (на пример, давања и примања мита). И у једном и у другом случају треба обезбедити ваљане доказе којима се утврђује противправно понашање. То се најбоље може постићи оптичким и звучним снимањем радње тестирања интегритета, или симулованог нуђења или примања мита. И једну и другу радњу је потребно добро припремити, и реализовати на основу

²³Милош Опарница, Организација и надлежност, предузете активности и визија развоја Сектора унутрашње контроле полиције, МУП-а Србије, „округли сто“ у организацији Криминалистичко – полицијске академије и Министарства унутрашњих послова Републике Србије, Суботица, март, 2016.

процене ризика и унапред дефинисаног сценарија. Разлика постоји само у форми, у формалној страни тих радњи, субјектима који наређују спровођење радње, органима који је практично реализују и у коначном ефекту који се огледа у доказној вредности радње.

Тестови интегритета се спроводе на основу члана 230 Закона о полицији. Могу се применити искључиво према полицијским службеницима који се налазе у зони контроле Сектора унутрашње контроле. За њихово спровођење је овлашћен искључиво Сектор унутрашње контроле МУП-а. Резултат радње, пад на тесту интегритета, није доказ за кривични суд, већ само доказ за покретање дисциплинског поступка.

Посебна доказна радња симулованих послова се може спровести према сваком лицу за које постоје основи сумње да врши кривична дела која се овом радњом могу доказивати и ако су испуњени услови из члана 161. став 1. и 2. ЗКП-а. Посебну доказну радњу симулованих послова на основу члана 174 ЗКП-а на предлог јавног тужиоца одобрава суд (судија за претходни поступак образложеном наредбом). Наредбу извршава, реализује, на основу члана 175 став 1 ЗКП-а овлашћено лице полиције, Безбедносно-информативне агенције или Војнобезбедносне агенције, а ако то захтевају посебне околности случаја и друго овлашћено лице.

Према томе, тест интегритета није нека посебно нова радња у лепези антикорупционог репертоара предвиђеног у нашем законодавству. Уколико постоје основи сумње да је неки полицијски службеник (или било који грађанин) склон примању мита, према њему се и ранија могла, и сада може применити посебна доказна радња симулованог давања и примања мита, и осудити се за кривично дело из области корупције.

Када је у питању постојање сумње да је полицијски службеник склон примању мита, према њему се могу применити: под један класичне доказне радње, под два, у случају испуњености услова, и посебна доказна радња симулованог примања и давања мита. И под три, Сектор унутрашње контроле према њему може применити тзв., циљани тест интегритета (којим се може покренути само дисциплински поступак).

У вези с тим, сматрамо да тест интегритета има пре свега, правно и криминално политичко оправдање једино у случају примене теста интегритета *на случајном узорку*, тј., као превентивно одвраћајућа мера. Као што је напоменуто у раду, тест интегритета на

случајном узорку се примењује када не постоје индиције (основи сумње) да је тестирано лице склоно корупцији.

У случају када постоји индиција, основ сумње да је неки полицијски службеник склон примању мита, према њему би требало применити класичан поступак доказивања за кривично дело или посебну доказну радњу симулованих послова из члана 174 ЗКП, а не циљани тест интегритета. Односно, уколико СУК дође до основа сумње о склоности ка корупцији неког полицијског службеника, требало би најпре да обавести јавног тужиоца који би одлучио о покретању кривичног поступка и доказним радњама које би требало предузети у конкретном случају. Једино уколико надлежни јавни тужилац не би предузео овлашћења на основу ЗКП-а, СУК би требало да спроведе циљани тест интегритета у односу на осумњиченог.

ЗАКЉУЧНА РАЗМАТРАЊА

Увођењем теста интегритета Законом о полицији даје се још један допринос унапређењу антикорупционе политике у Србији. Приговори да тест интегритета садржи извешан степен подстицања, навођења на противправно понашање стоје, али при том треба имати у виду да у нашем ЗКП-у, у члану 174. већ годинама егзистира посебна доказна радња симулованих послова којом се предвиђа симуловано давање и примање мита. И ова радња у себи садржи извешан степен подстицања на кривично дело, изазивања заблуде или одржавања у заблуди осумњиченог. Осим тога обе радње егзистирају у законодавству и пракси већине „развијених демократских држава“. Нема сумње да је борба против корупције тешка и захтева интензивне мере и радње које у себи садрже и извешан степен подстицања. Оне ни на који начин не нарушавају права и слободу грађанина који нису склони корупцији па, чак и у случају провокације.

Сматрамо да би примену тестова интегритета требало законски предвидети и у осталим државним органима и у државној управи, а не само у полицији. Посебно је значајна примена теста интегритета на случајном узорку (када не постоји сумња на корупцију, већ само ризик) због свог израженог превентивног потенцијала.

На крају, треба нагласити да увођење теста интегритета и његова правилна примена не може заменити антикорупциони потенцијал осталих антикорупционих мера које имају изражен стратешки аспект. Мисли се пре свега имплементацију планова интегритета у

оквиру правних лица (што је код нас запостављено), кадровску политику са израженом антикорупционом димензијом, квалитетну унутрашњу и спољну контролу. И на самом крају треба истаћи, да све ово нема никакве шансе на успех без јасно у пракси исказане политичке воље највише државне власти што ће се доказати, између осталог, у кривичноправној казненој политици и ефикасности судова.

TEST OF INTEGRITY – A MEASURE OF COMBATING POLICE CORRUPTION

The new Serbian Law on police prescribed a test of integrity as a measure against corruption. It was a motive for the authors of the paper to analyze different characteristics of that measure in literature and in the practice. Authors discussed next questions regarding that measure: types of integrity tests; the bodies who undertake that measure in the practice; tactics and techniques of the measure implementation; aims of the test of integrity; dilemmas regarding that measure; efficiency of the tests of integrity; presentation the case studies; attitudes of the Serbian police officers regarding the test of integrity, etc.

The law essence of the test of integrity is discussing. The comparison between test of integrity and the special criminal procedure measure simulate (fake) bribing are done.

Finally, in the paper are concluded that test of integrity should be implemented not only in the police, but in other state institution. Test of integrity should be implemented in coordination with the strategic measures of corruption control.